

PREDSTAVLJANJE RADOVA

HRVATI NA BAUHAUSU Zaboravljeni đaci utjecajne škole koju su zatvorili nacisti

Bauhaus
Networking Ideas
and Practice
Umrežavanje ideja
i prakse

Ivana Tomljenović Meller
Autor: [Patricia Kiš](#)

Objavljeno: 16.04.2015

Radovi troje hrvatskih autora prvi se put zajedno predstavljaju, i to uz djela njihovih slavnih profesora Vasilija Kandinskog i Paula Kleea, na izložbi koja se u svibnju otvara u Muzeju suvremene umjetnosti

Najpoznatija umjetnička škola u povijesti koja je zagovarala umjetničko oblikovanje predmeta za svakodnevnicu, ali i čvrsta ljevičarska uvjerenja, utemeljena je 1919. godine vizijom **Waltera Gropiusa** o "katedrali socijalizma", mjestu koje će ujediniti sve umjetnosti i sve obrte. Studenti su doslovce živjeli za ideje Bauhausa, od kojih neke i danas imaju vidljivu primjenu na mnogim poljima, od industrijskog dizajna do arhitekture. Vrlo ih je lako pronaći u dućanima s dobrom dizajnom i dostupnim cijenama, ali i u radovima mnogih mlađih, suvremenih umjetnika. Škola Bauhaus prvo je osnovana u Dessau, pa se seli u Weimar, nakon što su se stanovnici Dessaura pobunili protiv njih, a potom i u Berlin. Zatvorili su je nacisti 1933. godine, tvrdeći da je ona "leglo boljševizma" i "centar okupljanja komunističkih intelektualaca".

Kulminacija višegodišnjeg projekta "Bauhaus - umrežavanje ideja i prakse (Baunet)" izložba je koja se 9. svibnja otvara u Muzeju suvremene umjetnosti, čije su kustosice **Vesna Meštrić** i **Jadranka Vinterhalter**. Naglasak je na umjetnicima iz regije koji su bili na znamenitoj školi. Troje je autora iz Hrvatske - **Ivana Tomljenović Meller**, **Otti Berger** i **Gustav Bohutinsky**. Djela tih autora prvi se put stavljaju u kontekst uz djela njihovih profesora, poput **Vasilija Kandinskog** ili **Paula Kleea**.

Prvi put u Hrvatskoj

Iz arhiva u Berlinu, ali i arhiva **Gunte Stölzl**, svojedobno predavačice na Bauhausu, došli su tako radovi umjetnice Otti Berger, a mnogi od njih će se moći vidjeti prvi put. Većinom je riječ o radovima u tehniči tekstila, kojima ova umjetnica u dizajnu traži "unutarnju sebe", sve na tragu apstrakcija koje zagovara Vasilij Kandinski, jedan od profesora na školi. Njezin tekstilni opus, na koji se danas referiraju i mnogi suvremeni modni dizajneri, tek je nedavno otkriven. Name, iako ime Otti Berger spominju sve međunarodne studije koje se bave temom žena na Bauhausu, o njoj se kod nas malo znalo do istraživanja zadarske povjesničarke umjetnosti **Antonije Mlikote**. Otti Berger, istražila je Mlikota, rođena je 1898. godine u mjestu Zmajevac u Baranji, a veći je dio života provela u Njemačkoj. U Bauhaus, u Dessauu, došla je 1927. godine, s vrlo dobrim predznanjem o umjetnosti koji je dobila na studiju Kraljevske akademije za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. **Mies van der Rohe** povjerio joj je da vodi Tekstilnu radionicu, zajedno s **Lilly Reich**, koja je bila i privatna i profesionalna partnerica znamenitom

arhitektu u to doba. Iz razdoblja škole poznat je i "Tepih za djecu" Otti Berger iz 1929. godine, koji stoji u stalnom postavu Bauhausova arhiva u Berlinu. Na dizajn njezinog tekstila, osim međunarodne škole, utjecala je i narodna nošnja iz rodne Baranje.

Banova kći

Nakon odlaska s Bauhausa, 1932. godine otvorila je Atelje za tekstil u Berlinu. No, ubrzo joj je, kao Židovki, zabranjen rad u Njemačkoj. Mogla je otići u Ameriku, no 1938. godine vratila se u Zmajevac, kako bi bila sa svojom bolesnom majkom. U travnju 1944. deportirana je s obitelji u Auschwitz, gdje je i ubijena. Imala je u tom trenutku 46 godina.

Neki od njezinih umjetničkih tekstila danas se čuvaju na Umjetničkom institutu u Chicagu, no na izložbi ćemo vidjeti one iz Berlina.

Protagonistica jedne od fotografija koje je snimala **Ivana Tomljenović Meller**, još jedna studentica Bauhausa, upravo je Otti Berger. Na toj je fotografiji nježna, zamišljena. Ivana Tomljenović Meller na Bauhausu snima crno-bijele fotografije, kako su je i učili, nemanještene, nesavršene, životne, brzo okidane, snimane iz neobičnih kuteva, koje svjedoče o neformalnoj atmosferi škole. Osim njezine sunarodnjakinje Otti, na fotografijama su i drugi protagonisti vremena, među ostalima i Otto Holz, sekretar KP-a u Dessau.

Kći bana Tomislava Tomljenovića, svojedobno pripadnica zagrebačke zlatne mladeži, sportašica, nekadašnja studentica Likovne akademije u klasi **Ljube Babića** te u mladosti djeveruša na vjenčanju kralja **Aleksandra**, u Bauhaus je stigla nakon predavanja **Hannesa Meyera** u Beču, a napušta ovu školu u trenutku kad je smijenjen Gropius, i preuzima ju Mies van der Rohe. Na školi se, osim fotografijama, bavi i dizajnom, primjerice, oblikovala je plakat za kavu Meini. Jedan od poznatijih radova Ivane Tomljenović Meller je fotomontaža "Diktatura u Jugoslaviji", protiv uvođenja Šestojanuarske diktature, te ubojstva **Nikole Hećimovića** i **Đure Đakovića**. Na toj fotomontaži kralj Aleksandar s mačem u ruci stoji nad lešom. U Pragu se ova umjetnica kasnije udala za inženjera **Alfreda Mellera**, no rano je ostala udovica, u 28. godini života. Godine 1935. vraća se u Zagreb. Njezin je rad istražio **Darko Šimičić**.

Jedinog arhitekta iz Hrvatske na školi, **Gustava Bohutinskog**, istražili su **Karin Šerman** i **Dubravko Bačić**, zajedno s **Natašom Jakšić**.

Turbulentno razdoblje

Gustav Bohutinsky napravio je jedinu građevinu kod nas koji je direktno pod utjecajem ove škole, a riječ je o ateljeu u Jadranskoj ulici u Zagrebu, koji 1945. gradi za brata **Emila**, inače slikara.

Jednostavna kubična geometrijska forma, velika prednja staklena stijena, asimetrično postavljeni otvori na bočnim stranama objekta, uz kombinaciju opeke, betona i stakla, vjerno odaju estetiku ove škole, odnosno, kako tumače istraživači Bohutinskog, svjedoče o "naprednoj bauhausovskoj misli u arhitektovu opusu i zagrebačkoj sredini".

Na Bauhausu je Gustav Bohutinsky proveo ljetni semestar 1930. godine, u posebno turbulentnom razdoblju te avangardne škole, kada njome upravlja radikalni švicarski arhitekt Hannes Meyer, a predaje i njemački arhitekt i urbanist **Ludwig Hilberseimer**. Arhitektonski studij Bohutinsky dovršava godinu dana kasnije na takozvanoj Iblerovoj školi. Međutim, 1949. godine odlazi u Ameriku, i tamo ostaje živjeti. Umro je u Honolulu, na Havajima, 1987. godine.

"Baunet" se, osim radovima troje spomenutih autora, spomenuli smo, bavi i umjetnicima iz regije, to se odnosi na istraživanje opusa **Avgusta Černigoja** iz Slovenije i Selmana Selmanagića, umjetnika rodom iz Srebrenice, stolara po prvotnom obrazovanju, kasnije jednog od najistaknutijih autora Bauhausa, koji je blisko surađivao s Walterom Gropiusom.

No, ovo je prvi put da su djela tih autora stavljena u kontekst zajedno s njihovim znamenitim profesorima. Iz Narodnog muzeja u Beogradu na izložbu su stigla dva djela, jedan potpisuje **Vasilij Kandinski**, drugi **László Moholy-Nagy**.

Litografija "Orange" Vasilija Kandinskog nastala je 1923. godine, dok je bio na Bauhausu. Prema preciznim linijama i gustoj grupi jednostavnih geometrijskih oblika tipična je za ovo umjetnikovo razdoblje. Poznato je kako je Kandinski analizirao geometrijske elemente i različite načine na koje njihova boja, smještaj i interakcija utječu na gledatelja, i fizički i duhovno. Jedna se verzija ove litografije, osim u Narodnom muzeju u Beogradu nalazi i u MoMA-i.

U Beogradu se čuva i "Skica za veliki kotač osjećaja" čiji je autor László Moholy-Nagy. Mađarski slikar i fotograf te profesor na čuvenoj školi, kombinirao je stroge, geometrijske forme sa zaigranim oblicima, često je radio u crno-bijeloj tehnići, koristeći elemente zupčanika, poluge i slova, kao što je slučaj i na ovom crtežu u tehnići tuša.

Ljubav s Hećimovićem

U linijama i apstraktним oblicima Moholy-Nagy nastojao je pronaći emotivnu kvalitetu pa je tumačio: "Crteži ne pokazuju toliko objekte koliko moje iznenađenje o njima."

Na izložbi ćemo vidjeti i crtež "Zaljubljenik" Paula Kleea, figuru s tijelom čovjeka i licem životinje iz dugog nosa, "zarobljene" u krugu koji lebdi na površini. "Zaljubljenik" datira kad i "Orange", što je doba kada i ovaj umjetnik, uz Kandinskog, predaje na Bauhausu. Kleeov crtež čuva se u privatnoj zagrebačkoj zbirci nasljednika **Marie-Luise Betlheim**, koja će također biti važan dio izložbe. Ova je učiteljica plesa iz Njemačke u Zagreb došla 1927. zbog prijateljstva s Nikolom Hećimovićem, sekretarom Crvene pomoći, koji je vrlo brzo, 1929. godine, ubijen. Njezina životna priča može se pronaći u knjizi "Bauhaus osobno" koju je 2011. izdao UPI-2M. U zbirci se nalaze, inače, i Breuerov antologički naslonjač, grafike, crteži, ulja, arhitektonski nacrti, pisma, dokumentacija, prepiska s članovima...

U njezinoj je zbirci pronađen i originalni nacrt za kuću "Crvena kocka" **Farkasa Molnára** - kocka koja se uzdiže iznad geometriziranog okoliša bila je ogledna kuća Bauhausa, ali i svojevrsna priča o utopiji, koja se provlačila kroz čitavu ovu školu. Marie-Luise Betlheim čuvaka je i mnoga pisma koja joj je uputio Molnar, s Bauhausa.

Treba napomenuti da se izložba ne zadržava na godini kada se zatvara škola Bauhaus, već prati njezine tragove u sredini, primjerice, djelovanje vrlo važne poslijeratne grupe EXAT51.